

מעדני אשר

גיליון שי"ג
(שנה ח')

פרשת וארא תשע"א

י"ל ע"י

מכון "מעדני אשר"

הגליונות ברחבי תבל יוצאים לזכותו של הרב ברוך בן מרים ומרת שיינדל מלכה בת חיה פייגא

האם מותר לענות אמן אחר ברכה שמברכים ילדים קטנים שיש חשש שאינם נקיים?

בפרשתו ט' כ"ט ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרוש כפי.

וברש"י אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים ולא רצה להתפלל במקום הטינופת, דאסור להתפלל כשיש טינופת.

יש לחקור האם אסור לענות אמן אחר ברכת קטנים שיש חשש שאינם נקיים או דילמא מותר לענות אמן אף כשיש חשש שאינם נקיים.

הנה במשנה ברורה סימן רט"ז ס"ק ט"ז הביא בשם הפרי מגדים בספרו ראש יוסף ברכות נ"ג דעל ברכה שמברך קטן על אכילה קודם שהגיע לחינוך אין לענות אמן עליו, א"כ לפי הנ"ל בודאי שאין שאלה דאף אם יודעים שהוא נקי לגמרי אין עונים אחריו אמן.

אבל לענין הלכה: כתב בשו"ת שלמת חיים סימן קל"ד להגאון רבי יוסף חיים זונפלד זצ"ל שהמנהג הוא שעונים אמן אף לקטן שלא הגיע לחינוך, וכן הקהלות יעקב ענה אמן על ברכה של קטן אף שלא הגיע לחינוך, מובא בארחות הבינו חלק ג' ע"מ רכ"ג, וכן פסק הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל מובא באבן ישראל חלק ח' סימן י"ד, וכן הוא דעת הגר"ש אלישיב שליט"א מובא בספר זאת הברכה פרק כ' והנה הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל מובא בספר הליכות שלמה הלכות תפלה פרק כ"ב אות כ' פסק דקודם שהגיע לחינוך לא יאמר אמן רגילה אלא אמן מגומגמת כדי להרגיל את התינוק שצריך לענות אמן, א"כ לפי מה דנוהגים כן לומר האם כשיש נקיים מותר לענות אחריהם אמן.

ובשו"ת דברי חיים אורח חיים חלק ב' סימן ט' כתב וז"ל מה שמסופק אם לענות אמן על ברכת קטנים משום שאינם נקיים, הנה לפי מה שמנהג פשוט שלא להרחיק בקורא שמע מקטנים דלא כהמגן אברהם אור"ח סי' פ"א סוף ס"ק א' והוא משום דלאחרני לא איכפת לן בצואה שלו ממילא מותר לענות אחר ברכת הקטן, דהא לדידן לא איכפת לן מה שהוא שהוא אינו נקי, והקטן גופא אינו בר חיובא, ולכן בודאי מותר וחייב לענות אמן אחר ברכתו.

אבל הקיצור שו"ע בספרו לחם הפנים סי' קס"ה תמה עליו: מה בכך שהקטן אינו בר חיובא, מ"מ הברכה אינה יוצאת מגוף טהור, וגרע טפי מברכה לבטלה שאסור לענות אמן אחריה, ועוד דהא דעונין אמן אחר ברכת קטן, אינו אלא כשמברך לפטור א"ע, ומטעם חינוך, וכשהוא מטונף אין כאן חינוך, ופשיטא שהמחנך את הקטן צריך לחנכו במצוה ולא בעבירה, וכשהוא מברך בהיותו מטונף, אין ברכה זו ראויה לפטור א"ע, ואסור לענות אמן אחריה.

ובשו"ת דברי יציב חושן משפט סימן מ"ט כתב ליישב: וז"ל ובמחכ"ת דברי זקה"ק ברורים ונכוחים למבין, דהנה ידוע מה שחקרו האחרונים בהא דקטן פטור מן המצוות האם עצם המעשה לא נחשב לעבירה, או שיש כאן עבירה ורק לאו בר עונשים הוא, וכן חקרו בענין אונס רחמנא פטריה, עיין בספרי הגר"י ענגיל בית האוצר כלל כ"ד, וכן באתון דאורייתא כלל י"ג ובחלקת יואב סי' א'. ולענד"נ דהיינו הך, דמעשה קטן ואונס חדא ניהו, וכמ"ש בגמ' יבמות ל"ג פתויי קטנה אונס היא, על כן נראה לי פשוט שאא"ז נקט דבקטן עצם המעשה לא הוי עבירה כלל, ולזה נתכוין במ"ש והקטן גופא אינו בר חיובא דאינו בר חיובא כלל ולא רק פטור מעונשים, ושייך רק על האב מצות חינוך במה שאפשר לחנכו כגון לברך, אבל להזהר בצואה שבפי טבעתו ודאי לא אפשר לחנך הקטן בזה, וזה גרע מקריאת שמע שפטור מלחנכו לשיטת רש"י ברכות כ' ע"א, מפני שאינו מצוי אצלו בזמן קריאת שמע בערב וישן הוא בבוקר כמבואר בשו"ע אור"ח סי' ע' ס"א ובכגון דא נראה דאף לר"ת דפליג ארש"י שם בתורה וקטנים מודה דפטור, ולכן ס"ל דכיון שבברכתו הוא מקיים מצוה ואילו העדר הנקיות לא נחשב אצל הקטן עבירה כלל שהרי אינו בר חיובא, שפיר חייבים לענות אמן על ברכתו, וכעין זה מצאתי בהג"ה מבעל מסגרת השולחן על הקצוש"ע שם, וזה רק אי נקטינן דהקטן אינו בר חיובא כלל, אבל אי אמרינן דעבירה מיהת עביד אלא שפטור מעונשין י"ל דאסור.

וגם יש לומר לפי מה שכתבו התוס' פסחים פ"ח ע"א ד"ה שה לבית דכה"ג דאיכא חנוך מצוה, שרי אף שיש עבירה, א"כ יכולים לחנך את הקטן לומר ברכה אף שהוא אינו נקי, וכן כתב בשו"ת משנה שכיר סימן פ"ח.

ובשו"ת לבושי מרדכי אור"ח מהדורא תנינא סימן קפ"ד הביא את מחלוקת הדברי חיים והלחם הפנים וכתב שאינו רוצה להכריע בין גדולי הדור, אבל לפי מה שכתב בהגהות הגר"א אור"ח סימן רט"ו בטעמא דאין עונין אמן אחר ברכת התינוק שמברכים להתלמד משום דהוה ברכה לבטלה ורק שהתירו כדי להתלמד, וא"כ חזינן אפילו מה שהתירו ומצוה גם כן ללמד מ"מ כיון דהברכה הויא עכ"פ ברכה לבטלה אין לענות אמן כל שכן בנידון זה דאסור ורק שהתינוק אינו בר חיובא, אך מדברי רש"י נראה משום דאינו לשם ברכה.

וכן בדעת תורה למהרש"ם אור"ח סימן פ"א כתב וז"ל ויש לעיין בדין קטן שאומר קדיש האין מותר לענות אחריו אמן יהא שמא רבה כיון שמלוכלך בצואה, והוגד לי כי בקיצור ש"ע הביא תשובה הגאון מצאנז להתיר, והוא אוסר.

גליון זה נודב ע"י ידידינו הנדיב הנכבד
הרב אליעזר גוטליב שליט"א לייקווה
לרגל שמחת בית צדיקים שמחת נשואי נכד
כ"ק מרן האדמו"ר מסערט וזניץ שליט"א
החתן הרב שלום עוזר ני"ץ

בן לבנו הרה"צ רבי יעקב שליט"א אב"ד סערט וזניץ עב"ג תחי'במז"ט ובשעטו"מ
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות ירוה נחת מכל יוצאי חלציו ויצליח בכל אשר יפנה

מי שעומד באמצע התפלה ומרגיש שיש ריח רע

האם מותר להפסיק כדי לומר לחבירו?

הנה כתב בחיי אדם חיי אדם חלק א' כלל כ"ה נראה לי דאם תינוק טינף בבית הכנסת באמצע תפלה, אם יש לו בגד לכסותו, אסור להפסיק ואפילו לזוז ממקומו, ואם אין לו או שעל כל פנים יהיה ריח רע, ירחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח או יצא לבית אחר, ואם גם אחרים עומדים שם ומתפללים ואינם יודעים מזה, נראה לי דאם אי אפשר בענין אחר להודיע להם אלא בדבור, מותר להפסיק בדבור להצילם מאיסור דאורייתא, ומוטב שיעשה הוא איסור קל דהיינו איסור דרבנן להפסיק בתפלה, משיעשו אחרים איסור דאורייתא להתפלל במקום מטונף.

וכן פסק במשנה ברורה סימן צ' דאם תינוק טינף צואה בבה"כ באמצע תפלה ואחרים עומדים שם ומתפללים ואינם יודעים מזה אם א"א בענין אחר להודיעם אלא בדבור מותר להפסיק בדבור להצילם מאיסור דאורייתא דמוטב שיעשה הוא איסור קל דהיינו איסור דרבנן להפסיק בתפלה משיעשו אחרים איסור דאורייתא להתפלל במקום מטונף.

מעדני אשר: מה שכתבו שמותר לעבור איסור דרבנן כדי להציל את חבירו מאיסור תורה זה רק באופן שלא פשע, אבל באופן שפשע לא אמרינן חטא באיסור קל כדי שלא יעבור חבר שלך באיסור חמור, כמו שמבואר במשנה ברורה סימן ש"ו, עיין תוס' שבת ד' ע"א.

ואפילו שכאן רק איסור דרבנן נמי לא עוברים באופן שפשע כדי להציל את חבירו, וכן כתב להדיא בשו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא אבן העזר סימן ל"ז דדוחק לומר דבאיסור מדרבנן בזה שפיר אמרינן לאדם חטא באיסור דרבנן כדי שיזכה חבירו להצילו מאיסור דאורייתא.

ובהגהות ר' חזקיה פייבל פלוט הקשה על הנודע ביהודה הרי כולא מלתא דאין אומרים חטא באיסור קל, איתא בגמ' שבת ד' ע"א גבי רדיית הפת שהוא גם כן דרבנן.

וכן בשו"ת הר צבי אורח חיים א' סימן קכ"ה אסור לעבור איסור קל כדי להציל את חבירו מאיסור חמור, וכלל זה איתא גם באיסור דרבנן, שאסור לעבור איסור דרבנן כדי להציל חבירו מאיסור דאורייתא, כמבואר בנודע ביהודה מהד"ת, אהע"ז, סימן לו

ויש ראיה לזה: מהא דהדביק פת בתנור ערב שבת עם חשיכה דאסור לרדות משום דא"א לאדם חטא, והרי לדעת רש"י ותוס' שם אסור לרדות את הפת שהוא מדרבנן כדי להציל חבירו מאיסור סקילה.

וכבר קדים בזה ברבינו ירוחם תולדות אדם וחווה נתיב י"ב חלק ג' דף ס"ז טור ד' שאסור לעבור על איסור דרבנן כדי להציל את חבירו מאיסור תורה.

מעדני אשר: ואפילו לשיטת האליה רבה מובא במשנה ברורה סימן שו"ק נ"ו דלחלל שבת באיסור דרבנן כדי שהבת לא תצא לשמד מותר אף שפשעה כיון שזה איסור דרבנן, שאני התם שהוא מצוה רבה כמו שכתב האליה רבה שם והפרי מגדים מובא בשערי ציון שם.

יש להקשות: מדוע להביא תינוק לבית הכנסת לא נקרא פושע, הרי יודע שיכול להיות ושכיח שהתינוק יטנף, מעדני אשר.
יש לתרץ: דמיירי שאינו פושע שלא היה לו איפה להשאירו, מעדני אשר.

איך למדו חנניה מישאל ועזריה שחייבים למסור את הנפש

מהצפרדעים הרי להם היה ציווי מיוחד?

איתא בגמ' פסחים נ"ג עמוד ב' דרש תודוס איש רומי מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש, נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצוין על קדושת השם כתיב בהו בפרשתן שמות ז' ובאו ועלו בביתך ובתנורך ובמשארותיך, אימתי משארות מצויות אצל תנור הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצוין על קדושת השם על אחת כמה וכמה.

עי"ש בתוס' שכתבו כמה אופנים שלא היו עבודה זרה ממש שעל פי הדין לא היו צריכים למסור את הנפש ורק בשביל הק"ו מהצפרדעים מסרו את הנפש.

יש להקשות: הרי הק"ו מופרך מעיקרו דאין הכי נמי שהצפרדעים לא מצוים על קידוש השם, אבל היה להם ציווי מפורש מאת ה' שיבאו באש ולכן באו, משא"כ חנניה מישאל ועזריה לא היה להם ציווי מיוחד שלא נצטוו על כך, א"כ ק"ו פריכא הוא, כך מקשה במושב זקנים לבעלי התוס', וכן בשו"ת שבות יעקב וכן בשפת אמת פסחים נ"ג ע"ב, וכן החיד"א במדבר קדימות מערכת ק' אות י"ד, וכן הרי"ף בעיון יעקב פסחים נ"ג ע"ב, וכן באור שמח הלכות תשובה פרק ה'.

איכא כמה תרוצים:

א. הרי לא נגזרה גזירה על צפרדעים מסויימים וידועים שהם יבאו באש, אלא נגזר באופן כללי, ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובתנורך ובמשארותיך, וכל אחת מהצפרדעים תוכל לבחור לה מקום הנראה לעיניה, ותמלט נפשה מהאש, ותדחה מצוה זו על חברותיה, ועם כל זה קפצו לתוך האש לקדש שמו יתברך, וא"כ קל וחומר אמת ויציב הוא, כך תירץ בספר לית חן בפרשתן, מובא בילקוט הגרשוני פסחים נ"ג ע"ב, וכן באור שמח הלכות תשובה פרק ה', וכן בספר פנינים משולחן הגר"א הביא שכן תירץ הגר"א להגאון בעל שאגת אריה בהיותו ילד בן שבע, והגביהו השגת אריה ונשקו על מצחו.

והביא ראיה: ממ"ש כיוצא בזה הרמב"ם בשמנה פרקים פרק ח' שאע"פ שגזרה היתה מהקב"ה כי גר יהיה זרעך, ענש את המצריים ששעבדו בישראל, לפי שלא גזר על איש ידוע, וכל מי שהיה רוצה להמנע מלשעבדם הרשות בידו, וא"כ בבחירתם שעבדו בישראל, ולא ע"פ גזרת הקב"ה, וכן הוא ברמב"ם ספ"ו מה' תשובה, וע' בהשגות הראב"ד שם, ועיין במעדני אשר פרשת וארא שנת תש"ע אריכות גדולה בענין קושיית הרמב"ם מדוע נענש פרעה וה"ל לענין זה שלא גזר הקב"ה אלא על קצתם, וכל אחת היתה יכולה להציל עצמה ולומר שחברותיה יקיימוה בידיה.

ב. גם חנניה מישאל ועזריה נצטוו על כך כדאיתא בגמ' סוטה י' ע"ב שיצאה בת קול אתה הצלת תמר ושני בניה מן האור, חייך שאני מציל שלשה בניך מן האור מאן נינהו חנניה מישאל ועזריה, ומזה הבינו שהם צריכים להיכנס לכבשן האש כדי שיוכלו להינצל, א"כ אתי שפיר הק"ו, כך תירץ בשו"ת שבות יעקב חלק ב סימן ק"ו.

אבל החיד"א בספרו פתח עינים פסחים נ"ג ע"ב תמה על השבות יעקב שלפי דבריו ידעו חנניה מישאל ועזריה שהם ניצולים, אבל מהכתובים ומהמדרש שה"ש רבה מוכח שמסרו עצמן למיתה ממש.

ג. דרשה זו דמשארותיך הצפרדעים בעצמם דרשו דרשה זו, ולכן אמרו בתנא דבי אליהו פרק ז' על הצפרדע ציפור שיש בו דעה, היינו לדעת הדרשה הזאת, כך תירץ האמרי אמת מגור זצ"ל.

ד. מ"מ כיון דלא שמעו את זה מפי הגבורה ואפילו הכי נכנסו ובאו, לכן אתי שפיר הק"ו, כך תירץ במושב זקנים לבעלי התוס'.

איך מהני הקידוש שעושים בליל הסדר

הרי זה לא קידוש במקום סעודה?

איתא במשנה פסחים צ"ט ע"ב שאפילו עני שבישראל לא יפחתו לו מד' כוסות.

וברשב"ם שם וכן ברש"י בשם המדרש רבה בטעם שתקנו ד' כוסות נגד ד' לשונות של גאולה המבוארים בפרשתן והוצאתי וגאלתי ולקחתי והצלת, ויש עוד טעמים בראשונים ואין להאריך.

קימ"ל אורח חיים הלכות פסח סימן תע"ג סעיף א' מוזגין לו כוס ראשון ומקדש עליו.

יש להקשות: איך מהני הקידוש שעושים בליל פסח, הרי קימ"ל אור"ח סימן רע"ג דבעינן קידוש במקום סעודה, א"כ בליל הסדר שמפסיקים הרבה זמן אחר הקידוש, א"כ איך מהני הקידוש, כך הקשה התוספות פסחים ק"ג ע"ב ב', וכן בשו"ת גינת ורדים אור"ח כלל ג' סימן כ', וכן בספר שולחן גבוה סימן תע"ג ס"ק כ"ז.

איכא כמה תרוצים:

א. הא דבעינן קידוש במקום סעודה אין הכונה בזמן, אלא במקום שבעינן שיהא באותו מקום, אבל יכול להיות בשהייה של הפסק מרובה, כך תירץ בשו"ת גינת ורדים אור"ח כלל ג' סימן כ', וכן באשל אברהם בוטשאטש אור"ח סימן רע"ג ס"ק ג'.
אבל באחרונים חולקים על זה: וסבירא ליה דקידוש במקום סעודה הוא נמי לגבי הזמן שאסור לשהות בין קידוש לסעודה, דכן כתב הרמ"א אור"ח סימן רע"ג סעיף ג' וצריך לאכול במקום קידוש לאלתר, או שיהא בדעתו לאכול שם מיד, אבל בלאו הכי אפילו אכל במקום קידוש אינו יוצא, א"כ הדרא קושיא לדוכתא.

ב. ע"פ מה שכתב הטור אור"ח סימן רע"ג שמי ששתה כוס יין שחייב עליו ברכה אחרונה יצא ידי קידוש במקום סעודה וגומר סעודתו במקום אחר, וכיון שכל אחד שותה מהכוס של קידוש רביעית יין הרי זה נחשב קידוש במקום סעודה, לכן לא הויא הפסק, כך תירץ בספר שולחן גבוה סימן תע"ג ס"ק כ"ז.

אבל מביא שיש שרצה לדחות תרוץ הנ"ל: ע"פ מה שכתב הלבוש אורח חיים סימן רע"ג, דדוקא כששותה עוד כוס חוץ מכוס של קידוש אז הויא קידוש במקום סעודה ולא כשותה אותו הכוס לפי הנ"ל אי אפשר לתרוץ כן, אבל מ"מ מדברי הבית יוסף והרמ"א משמע שאפשר לצאת אף באותו כוס.

ג. ע"פ מה שכתב המרדכי בריש פרק ערבי פסחים דמה שרגילין באשכנז לקדש על היין בבית הכנסת וליכא מאן דאכיל שם אמר הר"ן גאון דיש לישב מנהגם דכיון דבשעת הקידוש דעתם לאכול במקום אחר הויא כקידוש במקום סעודה, כמו שמבואר בירושלמי דהא דאמרינן אין קידוש אלא במקום סעודה, דווקא כשאין דעתו לאכול במקום אחר אבל אם דעתו לאכול במקום אחר מותר, והביאו הטור והש"ע בסימן רע"ג חז"נ דאפילו בהליכה מבית הכנסת לביתו לא חשיב הפסקה אפילו יהיה המקום רחוק מאוד דלא ניתנו חכמים דבריהם לשיעורים, וכל שכן הכא שהשולחן ערוך לפניו דסידור הגדה לא חשיב הפסק כיון שהוא מצורך אכילת המצה שבלילה הזה כמו שכתבו חז"ל למה נקרא שמו לחם עוני, שעונין עליו דברים הרבה, ודמי למה שאמרו הפוסקים גבי ברכת המוציא דאין לשוח בין ברכה לאכילה ואם שח מענין אכילה לא חשיב הפסקה אפילו אמר תנו מאכל לבהמה מפני שלא הסיח דעתו מלאכול, א"כ ה"ה הכא, כך תירץ בספר שולחן גבוה סימן תע"ג ס"ק כ"ז, ועיין בספר מעדני אשר שנת תשס"ט פרשת וארא שהארכתי בקושיית האחרונים על דבר מה ששותין כוס ראשון של ליל הסדר ואין מברכין ברכה אחרונה, הרי עד סיום הגדה עובר יותר משיעור כדי עיקול, וקימ"ל אור"ח סימן קפ"ד עד אמתו יכול לברך עד שיתעכל המזון שבמעיו, א"כ מדוע לא מברכים ברכה אחרונה אחר שתיית כוס ראשון.

האם בליל פסח אפשר לעשות קידוש מבעוד יום

כמו בכל שבתות השנה וימים טובים?

קימ"ל אור"ח סימן תעב סעיף א' יהיה שלחנו ערוך מבעוד יום, כדי לאכול מיד כשתחשך, אבל לא יאמר קידוש עד שתחשך.

יש להקשות: מדוע בפסח בלילה אי אפשר לעשות קידוש מבעוד יום כמו בכל שבתות השנה וימים טובים שאפשר לקדש מבעוד יום.

וכתב במגן אברהם בשם התרומת הדשן וכן ביאר בשולחן ערוך הרב אורח חיים הלכות פסח סימן תעב בטעם הדבר דבליל פסח לא ימהר להתחיל הקידוש קודם שיהיה ודאי חשיכה, אף על פי שבשאר ימים טובים יכול האדם להוסיף מחול על הקודש לקדש ולאכול מבעוד יום, מכל מקום בפסח אינו יכול לעשות כן לפי שאכילת מצה הוקשה לאכילת פסח שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו, ובפסח נאמר ואכלו את הבשר בלילה הזה בלילה ממש, וכיון שאכילת מצה שהיא מן התורה אינו אלא בלילה, לכן גם כל הארבע כוסות שתקנו חכמים אינו אלא בלילה בזמן הראוי לאכילת מצה שכל מה שתקנו חכמים כעין של תורה תקנו וכוס של קידוש הוא אחד מן הארבע כוסות לפיכך צריך בלילה ממש ולא במה שהוסיף מחול על הקודש.

אבל בחתם סופר פסחים צ"ט עמוד ב' כתב על הא דאמרינן התם במשנה ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך וז"ל נראה לענ"ד דלאכילה דוקא קפדינן עד שתחשך, אבל מ"מ יכול לקדש משתשקע החמה כמו בכל שבת וי"ט ויארץ בסיפורי הגדה עד שתחשך ואז יאכל, דאי לאו הכי ואפילו קידוש אסור עד שתחשך, מאי מקשה בגמ' מדוע תנו במשנה שערב פסח אסור לאכול עד שתחשך הא בכל ערב שבת וי"ט נמי אסור לאכול עד שתחשך, ודלמא אשמועינן דהכא אסור לקדש עד שתחשך, וא"ל כתירוץ התוס' דמפרק איזהו מקומן שמעינן ליה דאסור לאכול עד שתחשך, זה אינו דשם נאמר הפסח דוקא וה"ה למצה הנאכלת עמו, אבל קידוש לא שמענו, והכא אשמועינן אפילו קידוש אסור, אלא על כרחך דאין הכי נמי דשרי לקדש משתשקע החמה, ולפי זה כותב החתם סופר לקמן ק"ט א' דאיתא בגמ' תניא, אמרו עליו על רבי עקיבא מימיו לא אמר הגיע עת לעמוד בבית המדרש חוץ מערבי פסחים בשביל תינוקות, כדי שלא ישנו, והקשו בתוס' שם ולא נהירא דאטו לא יוכלו לישן בלא אביהם ע"ש מה שתרצו, ולפי מה שכתבתי נמי ניחא שמהר לקדש משתשקע החמה בערב פסח בשביל התינוקות.

מעדני אשר: יש לתמוה מה יענה החתם סופר למחבר מפורש שכתב להיפך דאסור לקדש בערב פסח מבעוד יום.

נראה לתרוץ: ע"פ מה שראיתי בשו"ת דברי יציב אורח חיים סימן ר"ז שמביא שאחד מהראשונים סבירא ליה כמו החתם סופר דביבין שמועה מהרשב"ץ דף ל"ו ע"ד סוף מאמר חמץ ד"ה וקודם שיברך וכו', כתב וגם שתיית ד' כוסות צריך שיהיו כולם אחר צאת הכוכבים ואין מנהג לדקדק בכוס של קידוש לפי שמוסיפין מחול על הקודש, לפי הנ"ל אתי שפיר דהחתם סופר סבר כמו הני שיטות.

ולענין הלכה: אין מקדשין בערב פסח קודם צאת הכוכבים כמו שכתב המחבר, וכן החתם סופר גופיה במהדורא חדשה פסחים צ"ט ע"ב כתב כן.

מכתבים למערכת

האם מותר להכות את רשע

מה שהקשתם על הא דאיתא בגמ' פסחים נ"ח ע"ב ב' אמר ריש לקיש המגביה ידו על הכור, אף על פי שלא הכוה נקרא רשע, שנאמר בפרשת שמות ב' י"ג ויאמר לרשע למה תכה רשע, למה הכית לא נאמר, אלא למה תכה, אף על פי שלא הכוה נקרא רשע, דיש להקשות אמאי אקרי דתן רשע משום שביקש להכות את אביו, הרי אין איסור להכות את הרשע שאינו עושה מעשה עמך, כמו דאמרין בגמ' ב"מ מנין שאם ראיתו נוהג שלא כשרה, מנין שאתה רשאי לשעבדו שנאמר ובאחיכם בני ישראל, ואם אינו נוהג כשרה אינו נקרא אחיו, ותרצתם.

הרה"ג רבי ברוך שורוץ שליט"א ירושלים ירושלים
הרב יעקב ישראל מייזנער שליט"א לונדון
יש להעיר הא דהבאתם בשם הרמב"ם דסבירא ליה דמותר להכות רשע, ובספר רביד הוהב דייק מסוף דברי הרמב"ם שכתב ק"ז ומה על החוטא הזהירה התורה שלא להכות ק"ז על הצדיק, הרי דסבירא ליה שאפילו לחטא אסור להכות.

הבה"ח יוסף גרינצ'ניץ נ"ו ישיבת באר התורה ירושלים
הבה"ח שמואל דרורי נ"ו ישיבת באר התורה ירושלים
יש לציין דהנה הגר"ח מברסק מובא בסמטול סימן ש"ט כתב להדיא בשם המדרש ממירי שרצה להרוג ועל זה קרא לו משה רשע, ואה"נ על איסור הכאה גרידא אין לאו דהרי שניהם רשעים. מעדיני אשר: צריך ביאר א"כ איך ילפינן מזה דהמרים יד נקרא רשע.

על מה סמכו גדולי עולם להתנהג ברבנות הרי המנהיג עצמו ברבנות מקברת את בעליה
מה שהקשתם על מה הוהו הרבה רבנים יראים ושלמים, שהם עושים השתדלות להניע למשרה של רבנות, וכו' אין חוששים למה דאיתא בגמ' הרבנות מקברת את בעליה, ותרצתם בכמה אופנים.

הרב חיים דוד קרקווער שליט"א סולל נור בארא סאק
מה שתרצתם ע"פ מה שכתב התשב"ץ דרק כשנוהג רבנות גם בדברים גשמיים או זה מקברת את בעליה, יש לציין דכן תרין בספר ענף עץ אבות מהגאון האדיר רבי עובדיה יוסף שליט"א.

הבה"ח יקותיאל יהודה רובינשטיין נ"ו ישיבת זאנו בני ברק
נראה דהא דרבנות מקברת את בעליה נאמר במנהיג וגדולי הדור שהם מקבלים על עצמם פגעי ותטא הדור ועל זה נאמר שמקברת את בעליה, אבל לא בסתם רב בעלמא דאית גידול כל כך ואינו מקבל את חטא הדור און על מה לחשוש.

אדם שקרא פסוק אחד מקרא ואח"כ תרגום ואח"כ מקרא האם יד יחובתו
מה שהבאתם מחלוקת הפוסקים בענין שנים מקרא ואחד תרגום האם הסדר מעכב, ואם שניה וקרא אחד מקרא ואחד תרגום ואחד מקרא אינו יצא או דילמא הסדר אינו מעכב, וכתבתם להלכה דאיתו מעכב בדיעבד.

הרב שמואל הילמן דאודוואיטש שליט"א בית שמש
הרב מאיר אברהם ברנסדופר שליט"א בני ברק
הרב יוסף חיים הלוי ברוכבום שליט"א סולל נור בארא סאק ירושלים
נראה להעיר דהחזון איש סבר דלכתחילה עדיף לעשות באופן כזה דהיינו מקרא ואח"כ תרגום ואח"כ לקרוא מקרא ונתן טעם לרבה דהרי הא דקורין תרגום הוא כדי להבין, א"כ מיד שקרא מקרא צריך חש השני לקר' פרק פ"ו ס"ק ב'.

הרב מרדכי ד. וועטנשטיין שליט"א ירושלים
נראה לציין דיש פוסקים שסבירא ליה שעדיף לעשות כן, המקור חיים להחיות יאיר, וכן בדעת תורה למחרש"ם, וכן נהג החזון איש משעל ידי זה יבין את המקרא בפעם הראשונה.

הבה"ח שמעון פונפנדר נ"ו אשדוד
מה שדנתם אם בדיעבד יצא, והבאתם ראיה ממשה ברוה, יש לציין דבשער הציון סימן רפ"א ס"ק י' כתב כן להדיא.

תגובות אפשר לשלוח עד ליום ג' בערב בלבד
להרב אשר אנשיל שורוץ שליט"א
לפס המערכת: 057-7961607 או למייל: levih@017.net.il
לבירורים בכל ענייני המערכת, בטל: 057-3166560
מי שמעוניין להצטרף לאלפי המנויים נא להתקשר למערכת

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרה"ג רבי בערל קרניאול שליט"א
ר"מ בישיבת בעלזא ירושלים
לרגל שמחת נשואי בתו תחי' עב"ג במז"ט
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות
ירוה נחת מכל יוצאי חלציו ויעליה בכל אשר יפנה

אך שאלו בני ישראל בגדים מנשים המצויות הרי אין בעל חוב עבה מבגד אשתו של לוח
מה שהקשתם בשם הפנים פות על הא דכתוב בפרשת שמות ג' כ"ב ושאלה אשה משכנתה כלי בית וכלי זהב ושמלות, דיש להקשות כיון שמבואר בגמ' פסחים צ"א ע"א דכל הדברים שנטלו היהודים ממצרים זה היה בעבור חוב שהם היו חייבים ליהודים מחמת עבודתם, א"כ איך נטלו את הבגדים של הנשים מצרים בשביל החוב, הרי קמ"ל חושן משפט הלכות נביות מלוה סימן צ"ז סעיף כ"ה אין בעל חוב גובה מנסות אשתו ובניו של לוח, א"כ איך עברו על זה, ותרצתם בשלשה אופנים.

הגאון המפורסם רבי שמואל קאה גראס שליט"א ירושלים
נראה לתרץ, ע"פ מה דאיתא בגמ' כתובות נ"ד ע"א דסבירא ליה לרב דהבעל מקנה הבגדים לאשתו רק כל זמן שהבעל חי ולא אח"כ וכן נפסק באה"ע סימן צ"ט ס"ק א' בבית שמואל ס"ק א' ומאי טעמא איתא בשער משפט ח"ים סימן צ"ז ס"ק דלאחר מיתת הבעל, הבעל חוב גובה מנסות אלמנה, א"כ מתוך דכאן מתו בכורי מצרים וגדולי הבית במכת בכורות והיה הרבה אלמנות המצויות לכן היה אפשר ליקח לישראל בגדים של האלמנות.

הגאון אברהם בן חיים שליט"א ירושלים
נראה להעיר, דאין כאן קושיא כלל כי בשאלו בני ישראל כלי כסף מהמצרים בעבור פריעת בעל חוב של העבודה, אלא בשביל שהקב"ה הפקיע את ממונם בגלל שהם השתעבדו בבני ישראל והיו אפקעתא דמלכא.

הרב נתנאל קרשבקו שליט"א ירושלים
נראה לתרץ, ע"פ מה שכתב הכלי יקר על הפסוק ושאלה אשה משכנתה וזה תוכן דבריו נראה לפרש שמכת בכורות היתה כמו חשש מגיפה, ויש חשש סכנה ליקח בגדים מן הבית שיש בו חשש שנינו אידך על כן לא הוצרכו לבקש מן המצרים שישאלו להם בגדיהם, כי המה מעצמם יתנו להם השמלות כי נחא להם שילכו במדבר בגדיהם כדי שישוה הרוח בהם, וחשש הרוב בהם, וחשש הקב"ה שמא יהיו ישראל יראים ללבוש אותן הבגדים מחמת חשש עיפוש אויר שבהם, על כן אמר ושמתם על בניכם ובנותיכם ולא תיראו כי לא ינע בהם רע, נראה מדבריו שהשמלות בעיקר נתנו הנשים המצרות שמתו בעליהן המצרות, לפי הני"ל אתי שפיר, ע"פ מה דמבואר בפתחי תשובה חושן משפט סימן צ"ז ס"ק כ"ה דהא דאיתו גובה מבגד אשתו היינו דווקא כשהלוח בחיים, אבל אם מת גובה מנסות האשה לפי הני"ל אתי שפיר.

הרב אלימלך בלום שליט"א ירושלים
הרב לוי יצחק גינר שליט"א סולל נור בארא סאק
נראה לתרץ, ע"פ מה שכתב ברבינו בחיי בפרשת שמות וז"ל חס ושלוש שיתיר הקב"ה לגנוב דעת הכרית שישאלו מהם כלי כסף וכלי זהב ולא ישיבו להם, אבל לשון ושאלה הוא שיתן לה במתנה, שבתו מצויה בגדיהם ע"פ יואמר אליהם דעוין אשאלה מכם שאלה ותנו לי איש נוסם שללו כי נומי זהב להם כי ישמעאלים הם שפטים ח"כ לפי הני"ל אתי שפיר דהרי לא היה חוב. מעדיני אשר: והקושיא לא היה רק על פי מה דמבואר בגמ' דזה היה בעבור חוב, ולפי זה עדיין אינו מתורץ, והפסתי ולא מצאתי מי שהקשה על הרבנו בחיי מהגמ' הני"ל.

הרב אליהו נתנאל שליט"א ירושלים
הרה"ג יחזקאל יהודה דנצינר שליט"א מודיעין עילית
נראה לתרץ, בהקדם מה שביארו המפרשים הא דאיתא בגמ' פסחים צ"א ע"ב בני מצרים באו לרדן עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון, אמרו לו הרי הוא אומר ודי' נתן את חס העם בעיני מצרים וישאלו, תנו לנו כסף וזהב שנטלמם ממנו, אמר להן גביהן בן פסיסא מדיבן אתם מביאין ראה אמרו לו מן התורה, אמר להן איך לא אביא לכם ראייה אלא מן התורה, שנאמר ומישב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה, תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא, שישעבתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה, דלכאורה מה תשובה השיב, הרי מי שהשתעבד זה פרעה והוא חייב לשלם ומדוע בנו זה המאנשים במצרים, ובאיורו דהרי אחר שחם הכסף בימי יוסף קנה יוסף את כל האנשים והארמות לפרעה, ומימלא כל האנשים ונכסיהם היו שיכים לפרעה, וא"כ חשיבה הכל של פרעה ואפסי לגבות מזה לפי הני"ל אתי נמי שפיר איך שגבו מבגדי הנשים.

האם יש איסור להפסיק בדיבור באמצע שנים מקרא ואחד תרגום
מה שדנתם האם יש איסור מדינא שלא לדבר באמצע שנים מקרא ואחד תרגום, והבאתם מחלוקת הפוסקים בענין זה.

הרב משה פיינרשטיין שליט"א ירושלים
נראה לציין מה פסק מרן הגאון הגרש"י אויערבאך זצ"ל בהליכות שלמה תפלה פרק י"ב ארחת הלכה 105 וז"ל ולכתחילה יקראנה כולה כאחת כמו שכתבו הפוסקים ואמר הגרש"י שמלפנים נוהג גם שלא להפסיק בדיבור במשך כל זמן הקריאה, אבל לימים תתיישב בדעתו שח"ד טפי להשיב לזמנים אילו בשאלות וכדומה שהרי יש בכך משום מצות חסד דאורייתא וכן הורה לשואלים דמותר להפסיק באמצע קריאת שנים מקרא ואחד תרגום לכל מה שמפסיקין מתלמוד תורה כגון מעשה עוברת אפילו באמצע הפרשה.

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרב יוסף סגל לנדא שליט"א ירושלים
לעילוי נשמת זקנו
הגאון רבי מאיר לנדא זצ"ל
בן הרה"ג רבי מרדכי זיסקינד זצ"ל
אב"ד דראהביטש - אנטווערפן - ת"א
נלב"ע כ"ג טבת תשמ"ט ת.נ.צ.ב.ה.

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרב אהרן זאב אדלר שליט"א לונדון
לרגל שמחת היכנס נכדו ישראל נ"ו
לבריתו של אברהם אבינו במז"ט
בן חתנו הרב זאלף בער לרנר שליט"א
בית שמש
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות ירוה נחת
מכל יוצאי חלציו ויעליה בכל אשר יפנה

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרב שלמה ולדמן שליט"א ירושלים
לעילוי נשמת אביו הרב החסיד המפורסם
ביתו היה פתוח לרווחה כביתו של אע"ה
מוה"ר ר' ישכר דוב בן הרב אשר ועליג זאב ז"ל
מאנטסטר
נלב"ע ראש חודש שבט תשע"ו ת.נ.צ.ב.ה.

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרה"ג רבי חיים לייב רובינשטיין שליט"א
ר"מ בישיבת בעלזא בני ברק
לרגל שמחת נשואי בתו במז"ט עב"ג
בן הרה"ג רבי סיני הלברשטם שליט"א
רב שיכון ג' בני ברק
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות ירוה נחת
מכל יוצאי חלציו ויעליה בכל אשר יפנה